

## Okul Öncesi Sosyal Beceri Destek Projesinde Geliştirilen Ölçme - Değerlendirme Araç ve Yöntemlerinin Tanıtımı<sup>1</sup>

**Esra ÖMEROĞLU**

*Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.  
e.omeroglu@gmail.com*

**Şener BÜYÜKÖZTÜRK**

*Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.  
senerbuyukozturk@gmail.com*

**Yasemin AYDOĞAN**

*Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bolu.  
yaseminaydogan@yahoo.com*

**Mehtap ÇAKAN**

*Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.  
cakanmehtap@hotmail.com*

**Ebru KILIÇ ÇAKMAK**

*Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.  
ebrukilic@gmail.com*

**Arzu ÖZYÜREK**

*Karabük Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Karabük.  
a.ozyurek@karabuk.edu.tr*

**Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN**

*Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.  
gulumsergultekin@yahoo.com*

**Yunus GÜNİNDİ**

*Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Aksaray.  
ygunindi@gmail.com*

**Ömer KUTLU**

*Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.  
kutluomer57@yahoo.com*

**Aysel ÇOBAN**

*Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara.  
a.coban@baskent.edu.tr*

**Özlem YURT**

*Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Trabzon.  
ozlemyurt37@gmail.com*

**Hakan KOĞAR**

*Başkent Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara.  
hkogar@gmail.com*

**Seda KARAYOL**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Muğla.  
skaracelik@mu.edu.tr*

<sup>1</sup> Bu makale TÜBİTAK tarafından desteklenen 109G047 nolu "Okul Öncesi Sosyal Beceri Destek Projesi" kapsamında üretilmiştir.

### Özet

Gelişim açısından oldukça kritik bir dönem olan okul öncesi dönem, çocuklara sosyal becerilerin kazandırılmasında da oldukça önemlidir. Okul öncesi alanında çalışan eğitimciler ve araştırmacıların, çocukların sosyal becerilerini değerlendirme ve bu doğrultuda desteklemeye yönelik çalışmalarına yön verebilmeleri için çeşitli ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı'nın müşteri kurum olduğu, Gazi Üniversitesi'nin yürütücülüğünde TÜBİTAK destekli "Okul Öncesi Sosyal Beceri Destek Projesi-OSBEP" projesi kapsamında, okul öncesi 36 ay-60 ay ve üzeri yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla geliştirilen ölçme araçları ve yöntemlerine yer verilmiştir. Çalışmada, eğitimcilerin eğitimi sonucunun değerlendirilmesi amacıyla OSBEP Eğitimcilerin Eğitimi Bilgi Testi, Etkinliklere Dayalı Yansıtma ve Değerlendirme Soruları, Etkinlikler için Öğretmen ve Çocuk Gözlem Formları, Öğretmenler için Sosyal Beceri Gelişim Gözlem Formu, Performans Görevi ölçme araçlarının geliştirilme sürecine yer verilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Okul öncesi, Sosyal beceriler, Sosyal beceri ölçme araçları

### Abstract

Being a very critical period as regards with development, pre-school period is of high importance in equipping children with social skills. Some measuring instruments are needed in order educators and researchers studying pre-school period to be able to evaluate the social skills of children and shape supportive studies accordingly. In this study, measuring instruments and methods developed with the aim of evaluating social skills of 36-month and 60-month and over 60-month children have been examined within the scope of "Support Project of Pre-School Social Skills – OSBEP" supported by TUBITAK and conducted by Gazi University, in which National Education Ministry is a customer agency. Besides, with the aim of evaluating the result of education of educators, the process of developing measuring instruments such as OSBEP Knowledge Test for Education of Educators, Reflecting and Evaluating Questions Based on Activities, Teacher and Child Observation Forms for the activities, Observation Form for Teachers' Developing Social Skills, and Performance Task has been included in this study.

**Key Words:** Pre-school, Social skills, Measuring instruments for social skills

### 3. Giriş

Sosyal gelişim, bireyin içinde yaşadığı toplumsal uyarılarına, grup yaşamının kural ve zorunluluklarına karşı duyarlılık geliştirmesi; bunun sonucunda da yaşadığı kültürde bulunan diğer kişilerle uyum içinde olma sürecidir. Tüm kültürlerde, sosyal gelişim için kişiler arası etkileşim gereklidir. Her kültürde, sosyalleşmenin ilk ve en önemli temel noktası, büyüyen çocuğa, istenilir davranışlar kazandırmak, bu davranışları biçimlendirmektir. Kültürler arasında bazı değerler ve davranışlar farklılık gösterse de her toplumda, belli davranışların doğruluğu ve yanlışlığı ile ilgili kurallar sistemi vardır. Aileler çocuklarının akranlarıyla ve yetişkinlerle olumlu ilişkiler kurabilmelerini, akran gruplarına, aile, okul ve diğer sosyal gruplara katılabilmelerini, ileriki yaşlarda kendilerini riskli davranışlardan koruyacak kararlar alabilmelerini ve güçlüklerle başa çıkma yeteneğine ve motivasyonuna sahip olmalarını isterler (Özaydın, 2006: 1-3).

Sosyal psikologlar ve gelişim psikologları, başarılı yetişkin-çocuk, çocuk-çocuk etkileşiminin, çocukların sosyal, dil ve bilişsel alanlardaki gelişimsel yeterlilikleri için uygun ortamlar sağladığını belirtmişlerdir. Sosyalleşmeyi, gelişimsel bakış açısı ile inceleyen Sullivan (1953), insanların farklı gelişim dönemlerinde anne-baba ve akranlar gibi özel kişiler arası ilişkilere gereksinimleri olduğunu, çünkü sosyal etkileşimde başarılı olmak için gereken sosyal becerilerin ve yeterliliklerin bu tür

ilişkiler içinde öğrenildiğini ifade etmiştir (Akt. Goldstein, Kaczmarek ve English, 2002: 6). Sosyal beceri kazandırma sürecinde, çocuğun bireysel özelliklerine saygı gösterip, onun için yararlı ortamları hazırlamak ve duygularının anlaşıldığını, ona destek olunduğunu hissettirmek oldukça önemlidir. Sosyal beceriler; sosyal ilişkileri başlatan, sosyal ilişkilerin devamını sağlayan, sosyal ilişkilerde yaşanan sorunların çözümünde kolaylık sağlayan sözel olan ya da sözel olmayan davranışlar olarak tanımlanmakta (Gülay ve Akman, 2009: 14) ve bireyin toplum tarafından kendisine biçilen sorumlulukları, beklentileri ortaya koyabilmek için gerekli olan davranışları içermektedir (Avcıoğlu, 2009: 8). Kapıkıran, İvrendi ve Adak (2006: 21) ise sosyal becerileri; iletişim, problem çözme, karar verme, kendini yönetme ve akran ilişkileri gibi diğerleriyle olumlu sosyal ilişkileri başlatmaya ve sürdürmeye izin veren beceriler şeklinde tanımlamaktadır.

Sosyal beceri eğitimlerinin okul öncesi çocukların akran etkileşimlerine ve sosyal kabullerine olumlu etkileri olduğu yapılan araştırmalar tarafından saptanmıştır. Bunun yanında yapılan boylamsal çalışmaların, sosyal beceri eğitimlerinin yetişkin yaşamına olumlu katkıları ortaya çıkaran bulguları konunun önemini desteklemektedir. Sosyal beceri eğitimlerine hız kazandıran çalışmaların bulguları arasında; a) Çocukluk döneminde gözlenen sosyal becerilerin gerek çocukluk döneminde gerekse ileriki yaşamda bireyin uyumu ile bağlantılı olması, b) Akranlar arası olumlu etkileşimi destekleme, problem çözme ve oyun becerilerine katkısı, c) Okul yaşamlarında olumlu sosyal ilişkiler yaşayan çocukların, ileriki yaşamlarında da sosyal açıdan uyumlu bireyler olmalarına katkısı, d) Sosyal açıdan becerikli olan çocukların, akademik açıdan da daha yeterli ve üretici bireyler olmalarına zemin hazırlamaları görülmektedir (Gülay, 2009: 106).

Dolayısıyla, sosyal beceri eğitimlerinin okul öncesi eğitim döneminden itibaren eğitim programlarında yer alması ya da destek müdahale programları olarak kullanılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Eğitimciler, sınıflarındaki çocukların sosyal becerilerini etkili bir biçimde kazanmaları için; ilk olarak çocuğun sosyal anlamda etkili olacağı düşünülen becerileri bilip bilmediğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Daha sonra çocuğun, bir duruma ya da etkileşime uygun beceriyi bildiği varsayılıyor ise bunu kullanıp kullanmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Son olarak çocuğun bilmediği ancak öğretilen ya da öğrendiği bir sosyal beceriyi, daha sonraki günlük etkinliklerinde ya da gelecek etkileşimlerinde kullanabilecek biçimde öğrenip öğrenmediğinin sorgulanması gerekmektedir (Katz ve McClellan, 1997: 99).

Özellikle okul öncesi yıllardan itibaren çocuklarda sosyal becerilerin desteklenmesi önemlidir. Bu amaçla sosyal becerileri destekleyen eğitim programlarının uygulanması, uygulamaların etkililiğinin değerlendirilmesi ve sonuçlar ışığında yeni öğrenmelerin planlanması gerekmektedir.

### **3.1. Araştırmanın Amacı**

Bu çalışmada, Okul Öncesi Sosyal Beceri Destek Projesi (OSBEP) kapsamında geliştirilen taslak eğitim programını değerlendirmek amacıyla kullanılan ölçme araç ve yöntemlerinin tanıtılması amaçlanmıştır. Bu ölçme araç ve yöntemleri;

- OSBEP Eğitimcilerin Eğitimi Bilgi Testi
- Etkinliklere Dayalı Yansıtma ve Değerlendirme Soruları
- Etkinlikler için Öğretmen ve Çocuk Gözlem Formları
- Öğretmenler için Sosyal Beceri Gelişim Gözlem Formu
- Performans Testi şeklindedir.

### **1.2 Araştırma yöntemi- metodolojisi**

#### **1.2.1. Araştırma örneklemi**

Geliştirilen ölçme araçlarından yalnızca OSBEP eğitimcilerin eğitimi bilgi testi için bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Diğer ölçme araçları uzmanlar tarafından geliştirilmiştir.

OSBEP eğitimcilerin eğitimi bilgi testi, Ankara'da görev yapan 150 öğretmene uygulanmıştır. Öğretmenlerin 102'si bağımsız anaokullarında 48'i ilköğretim okulları anasınıflarında görevlidir. OSBEP eğitimcilerin eğitimi bilgi testinin psikometrik özelliklerine ilişkin analizler, 4 öğretmende çok sayıda kayıp veri yer alması sebebiyle 146 öğretmenden elde edilen verilere dayalı olarak yapılmıştır.

#### **Veri Toplama Yöntemleri**

OSBEP eğitimcilerin eğitimi ve programın etkililiğini ölçmek amacıyla beş farklı ölçme araç ve yöntemi geliştirilmiştir. Ölçme aracı olarak kullanılması planlanan test ve yöntemlerin geliştirilmesinde alanyazın taraması ile mevcut ölçme araçları değerlendirilmiş, proje ekibi tarafından geliştirilen test ve yöntemler alan uzmanları görüşlerine sunularak görünüş ve kapsam geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ön uygulama için hazır hale getirilmiştir. Ölçme araç ve yöntemleri proje kapsamında Ankara ili pilot uygulamasında kullanılarak geçerlik güvenirliği değerlendirilmiş, daha sonra Türkiye norm çalışmasında OSBEP değerlendirme materyalleri olarak kullanılmıştır.

**OSBEP Eğitimcilerin Eğitimi Bilgi Testi;** okul öncesi çocuklarda sosyal becerilerin desteklenmesi taslak eğitim programı konusunda düzenlenen eğitimcilerin eğitimi seminerinde öğretmenlerin bilgi ve beceri düzeylerindeki artışı ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Okul öncesi Sosyal Beceri Eğitimcilerin Eğitimi Programının etkililiğinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan Bilgi Testi (Ek 1), aşağıdaki aşamalardan geçilerek oluşturulmuştur (Cronbach, 1984; Crocker ve Algina, 1986; Özçelik, 1989; Walsh ve Betz, 1995; Anastasi ve Urbina, 1997):

- *Testin kimlere, niçin uygulanacağını ve uygulamadan elde edilen puanların hangi amaç ya da amaçlarla kullanılacağını belirleme:* Bilgi testi, OSBEP Eğitimcilerin Eğitimi Programına katılan okul öncesi öğretmenlerine uygulanacaktır. Amaç programın öğretmenler üzerindeki etkililiği hakkında bazı kararlara ulaşmaktır.
- *Test ile hangi özelliklerin ölçüleceğini belirleme:* Ölçülecek özellikler için içerik ve amaç, kazanım eşlemesi yapılmıştır.
- *Testte kullanılacak ve ölçülecek özelliğe en uygun madde tiplerini belirleme ve bu yönde madde yazma ya da sağlama:* Sorular çoktan seçmeli olarak yazılmıştır.
- *Test maddelerini dil, psikometrik ve bilimsel denetimden geçirme:* Sorular hem Türkçe dil ve anlatım hem ölçme ve değerlendirme hem de alanın bilimsel bilgilerine uygunluğu açısından ilgili uzmanlarca denetimden geçirilmiştir. Test uzmanlardan alınan görüşlerle asıl uygulamaya hazır duruma getirilmiştir.
- *Asıl uygulamayı gerçekleştirme ve sonuçları yorumlama:* Bilgi testi, 150 öğretmene uygulanmıştır.

**Etkinliklere Dayalı Yansıtma ve Değerlendirme Soruları;** programda yer alan her bir etkinliğin sonunda etkinliğin çocuklarla birlikte değerlendirilmesine yönelik soruları içermektedir. Sorular etkinliğin uygulanışından etkinlikle ilgili kazanımların günlük yaşama uyarlanabilmesine kadar aşamaları kapsamaktadır. Yansıtma ve değerlendirme soruları hazırlandıktan sonra uzman görüşlerinden yararlanılarak düzenlemeler yapılmıştır.

**Etkinlikler için Öğretmen ve Çocuk Gözlem Formları,** taslak programda yer alan etkinliklerin öğretmenlerin bilgi ve becerileri konusunda ne düzeyde etki yarattığını ölçmek amacıyla kullanılan formlardır. Bu formlar öğretmen tarafından programda yer alan bir etkinliğin uygulanmasında dikkat edilecek noktaların yer aldığı, bu noktalara dikkat edilip edilmediğinin işaretlenerek değerlendirildiği formlardır. Örneğin; etkinlik için gerekli materyallerin önceden hazırlanıp hazırlanmadığı gözlem formunda yer almaktadır ve buna göre uygulayıcı kendini değerlendirebilmekte veya gözlemci

kişiler uygulayıcının etkinliği uygun şekilde gerçekleştirip gerçekleştirmediğini değerlendirebilmektedir. Bu gözlem formları oluşturulduktan sonra uzman görüşlerinden yararlanılarak düzenlemeler yapılmıştır.

**Öğretmenler için Sosyal Beceri Gelişim Gözlem Formu;** okul öncesi çocukların sosyal becerilerini ifade eden cümlelerin yer aldığı ve bu sosyal becerilerin çocukta ne düzeyde bulunduğu öğretmen tarafından gözlenerek işaretlendiği formdur. Programın çocuklar üzerindeki etkisini ölçmeye yöneliktir. Formda yer alan bilgilerin analizi sonucunda, eğitim programının çocukların sosyal beceri düzeylerine etkisinin olup olmadığı ve ne düzeyde etkili olduğuna dair fikir edinilmesini sağlamaktadır. Bu gözlem formu oluşturulduktan sonra uzman görüşlerinden yararlanılarak düzenlemeler yapılmıştır.

**Performans Testi;** okul öncesi öğretmenin ele aldığı kazanım ve göstergelere yönelik olarak çocukların okul dışında aile bireylerinden de destek alarak gerçekleştirebileceği etkinlik ve bu etkinliğin sonucunda çocuğun değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Performans görevi öğretmen tarafından hazırlanarak anne baba katılımı sağlanarak uygulanmaktadır. Örnek performans görevi uygulamaları için uzman görüşlerinden yararlanılarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu çalışmada, örnek performans görevleri için bir dereceli puanlama anahtarı ve özdeğerlendirme formu örneğine yer verilmiştir.

### 1.2.2. Analiz

Çalışmada, OSBEP eğitimcilerin eğitimi bilgi testi ile ilgili veri analizi yapılmıştır. Testin geliştirilme aşamasında öncelikle belirtke tablosu oluşturulmuştur. Veri analizinde ise madde ayırt edicilik ve madde güçlük katsayıları hesaplanmıştır. Ardından testin güvenilirliği için KR-20 iç tutarlılık anlamında güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır.

Çalışmada etkinliklere dayalı yansıtma ve değerlendirme soruları, etkinlikler için öğretmen ve çocuk gözlem formları, öğretmenler için sosyal beceri gelişim gözlem formu ve performans testi geliştirme aşamalarına yer verilmiştir.

## 4. Araştırma Sonuçları

Bu bölümde geliştirilen her bir ölçme araç ve yöntemine ayrı başlık altında yer verilecek, izlenen yöntem açıklanacaktır.

### a. OSBEP Eğitimcilerin Eğitimi Bilgi Testi

Bilgi testinin madde geçerliği için üst-alt grup madde ayırt edicilik katsayısı; güvenilirlik amacıyla ise iç tutarlılık anlamında KR 20 güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Çoktan seçmeli 25 maddeye ilişkin analiz sonuçları Tablo 1’de belirtilmiştir.

**Tablo 1.** Maddelere Göre Üst-Alt Grup Ayırt Edicilik Katsayıları ve Madde Güçlük Katsayıları

Madde No	Ayırt Edicilik Katsayısı	Madde Güçlük Katsayısı
M1	0,308	0,178
M2	0,205	0,219
M3	0,615	0,404
M4	0,256	0,918
M5	0,333	0,760
M6	0,231	0,890
M7	0,128	0,863

M8	0,513	0,568
M9	0,103	0,945
M10	0,333	0,329
M11	0,128	0,938
M12	0,256	0,822
M13	0,154	0,925
M14	0,205	0,411
M15	0,128	0,315
M16	0,385	0,507
M17	0,385	0,808
M18	0,410	0,349
M19	0,333	0,849
M20	0,154	0,925
M21	0,590	0,568
M22	0,385	0,370
M23	-0,051	0,055
M24	0,410	0,349
M25	0,385	0,411

Tablo 1 incelendiğinde, madde ayırt edicilik indekslerinin -0,051 ile 0,615 arasında değiştiği görülmektedir. Madde güçlük indeksleri ise 0,055 ile 0,945 arasında değişmektedir. Ayırt edicilik indeksleri negatif ya da çok düşük değere sahip olan maddelerin testten çıkarılmasının daha uygun olduğu düşünülmüştür. Bu maddeler sırasıyla 7, 9, 11, 15 ve 23'tür. Böylece testteki madde sayısı 20 olarak belirlenmiştir. Bilgi Testine ait iç tutarlılık anlamında KR 20 güvenilirlik katsayısı ise 25 madde için 0,55 olarak bulunmuştur. Testin son halinde yer alan 20 madde içinse KR 20 güvenilirlik katsayısı 0,58 olarak belirlenmiştir. Bazı maddelerin uygulama grubuna olduğundan kolay, bazı ise olduğundan zor gelmiş olması güvenilirlik katsayısının düşmesine neden olmuştur. Bu duruma programa katılan öğretmen grubunun, testle ölçülmeye çalışılan bazı bilgileri programa biliyor olarak gelmeleri, bazı bilgilerle ilgili öğretim etkinliklerinin ise yeterince gerçekleştirilememiş olması yol açmış olabilir. Özellikle 2., 10., 18. ve 24. gibi madde güçlük indeksleri beklenenden düşük çıkanların öğretim etkinliklerine dikkat etmek yerinde olacaktır. Sonuç olarak 9., 11. ve 23. maddelerin testten çıkarılarak; 7. ve 15. maddelerin ise üzerinde soru kökünde ve seçeneklerinde düzeltme yapılarak teste alınmasına karar verilmiştir. Test, 22 soruyla hazır duruma getirilmiştir.

#### **b. Etkinliklere Dayalı Yansıtma ve Değerlendirme Soruları**

Sosyal Beceri Destek Programı kapsamında her bir beceri için ayrı ayrı etkinlikler hazırlanmıştır. Her bir becerinin öngördüğü temel öğrenme çıktılarının çocuklar tarafından kazanılması son derece önemlidir. Bu nedenle, hem etkinliğin uygulandığı süreçte hem de etkinliğin bitiminde çocuğun izlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla yazılmış her bir etkinlik için iki tür sorudan yararlanılmıştır.

Yansıtma soruları; OSBEP eğitim programı kapsamında yer alan sosyal becerilerin, çocuklara etkinliklerle ne düzeyde kazandıklarını değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çocuklar herhangi bir beceriyi tam olarak kazanmış olabilecekleri gibi çok az da kazanmış olabilirler. Burada önemli olan çocuğa, sosyal beceriler ile ilgili farkındalık kazandırmaktır. Örneğin, “selamlaşma” kazanımına yönelik bir oyun etkinliği için;

- Bu oyunda en çok neleri sevdin, neden?
- Bu oyunu yeniden oynamak ister misin, Neden?

• Şarkının en çok sevdiğin bölümü neresiydi?

• Neden, şarkının en çok o bölümünü sevdin?

gibi sorular hazırlanmıştır. Bu soruların değerlendirme sorularından farkı, yanıtın çocuğa özel olması ve bir doğrusunun ya da yanlışının olmamasıdır.

Öğretmenlerin, çocukların bu tür sorulara verdikleri yanıtlardan özellikle becerinin gelişimine katkı getiren olumlu yanıtlara odaklanmaları ve çocuğun dikkatini çekecek biçimde bu olumlu etkenler hakkında çocuğa geribildirim vermesi yerinde olacaktır. Bu durum çocukların etkinliklere katılımını ve etkinliklerin başarısına katkı sağlayacaktır.

Değerlendirme soruları, çocukların kazandırılması amaçlanan beceriler hakkında ne düzeyde bilgi sahibi olduklarını ve bu bilgileri gerçek yaşam durumlarında ne düzeyde kullanılabildiklerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu sorular, çocuklara etkinliğin yapılması sırasında sorulabileceği gibi, etkinliğin bitiminde de sorulabilir. Sorulardan elde edilen yanıtlar, çocuk hakkında bir yargı içermekten çok, çocuğun ilgili beceriyi istenen nitelikler açısından ne kadar beklenen düzeyde öğrenebildiği ve günlük yaşamla ne kadar ilişkilendirebildiğine odaklanmalıdır. Değerlendirme soruları hazırlanırken basitten, karmaşığa dört aşamalı bilişsel bir sınıflama kullanılmıştır. Bu dört düzey şöyle tanımlanmıştır (Mullis, Martin, Gonzales ve Kennedy, 2003):

**1. Düzey:** *Etkinlikte açıkça yer alan düşünceleri bulma (doğrudan çıkarım yapma):* Bu sorular neredeyse hiç yorum yapmayı gerektirmez. Anlam kesindir ve etkinlikte açıkça anlatılmıştır.

**2. Düzey:** *Etkinlikte açıkça yer almayan düşünceleri bulma (yorumlama):* Çocuklar etkinlikten çıkarım yaparken açıkça anlatılmamış (örtük) düşüncelerden çıkarımlar yaparlar. Düşünceler açıkça anlatılsa da aralarındaki ilişki açıkça anlatılmamıştır.

**3. Düzey:** *Etkinlikte geçen olayları kişisel bilgi ve deneyimlerle ilişkilendirme (Bilgileri günlük yaşamla ilişkilendirme):* Çocuklar etkinlikte yer alan bilgi ve düşünceleri günlük yaşamdaki olaylarla birleştirip yorumlarken kendi deneyimlerinden yararlanırlar. Bu nedenle yanıtlar çocuktan çocuğa değişiklik gösterebilir.

**4. Düzey:** *Etkinliğin içeriğini eleştirme (Değerlendirme):* Çocuk, içerik açısından etkinliktен anladıklarıyla günlük yaşamdaki algıları arasında; yorumlar yapar, karşı çıkar, kabul eder ya da tepkisiz kalabilir. Bu düzeydeki soruların yanıtlarında çocukların nedenleri ve gerekçeleri belirtmesi önemlidir.

Bu soruların yanıtlarına ilişkin geribildirim verilirken özellikle, önce çocuğun yapabildikleri ve başarısı vurgulanmalıdır. Bazı çocukların beceriyle ilgili eksiklikleri olabilir. Bu durumda, çocuğun yapabildiklerinden yararlanarak, neler yaparsa beceriyi istenen düzeyde kazanmış olabileceği vurgulanmalıdır. İlgili becerinin gelişimini engelleyen sorunlar saptanmalı, bunun için öneriler oluşturularak uygulamaya konmalıdır.

Ek 1’de “Selamlaşma” etkinliği, daha sonra bu etkinliğe ilişkin örnek sorular verilmiştir. Örnekte görüldüğü gibi, sorular için verilen yanıtlar, o soru için örnek yanıtlardır. Çocuklar bu sorulara çeşitli yanıtlar verebilirler. Önemli olan verilen yanıtın “en doğru yanıt” olup olmamasıdır. Bu sorulara bazı çocuklar “uzak doğru yanıt”, bazıları “yanlış yanıt” verebileceklerdir. En doğru yanıttan uzaklaşılan durumların belirlenmesi ve çocukların beceriyi tam olarak ifade edebilecekleri düzeye getirilmesi önemlidir. Bu nedenle yanıtlardaki farklılıklar dikkate alınmalı ve üzerinde düşünülerek çocuğun ilgili etkinlikteki başarı düzeyi tam olarak belirlenmelidir.

### **c. Etkinlikler için Öğretmen ve Çocuk Gözlem Formları**

**Çocuk Davranış Gözlem Formu:** Okul öncesi sosyal beceri destek programında yer alan etkinliklerden 12’si için örnek çocuk gözlem formları oluşturulmuştur. Formların oluşturulmasında alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır. Bu formların, projenin 3. döneminde 12 ilde uygulanacak olan eğitim çalışmalarında öğretmenlerin çocukların sosyal becerilerini değerlendirmelerine ek olarak

bağımsız gözlemciler aracılığıyla doldurulması planlanmıştır. Bu formlardan elde edilecek verilerin, etkinliklerin sonuçları hakkında ek kanıt elde etmek amacıyla kullanılması amaçlanmıştır. Örnek çocuk davranış gözlem formu EK 2’de sunulmuştur.

**Öğretmen Davranış Gözlem Formu:** Bu araç, taslak programın etkisinin analiz edilmesiyle ilgili Ankara’da gerçekleştirilen deneysel çalışmada, uygulama güvenilirliği için kanıt elde etmek amacıyla ve bağımsız gözlemciler tarafından doldurulmak üzere alan uzmanlarının görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Sosyal beceri destek programının ön uygulama çalışmalarında seçilen 12 etkinlik için hazırlanmıştır. Örnek öğretmen davranış gözlem formu EK 3’de sunulmuştur. Bu form sayesinde, öğretmeni gözleyen birey öğretmenin programda yer alan bir etkinliği uygularken dikkat edilmesi gereken hususlara ne derece dikkat ettiğini, öğretmenin yaptığı uyarlamaların neler olduğunu gözlemleyebilmektedir.

#### **d. Öğretmenler için Sosyal Beceri Gelişim Gözlem Formu**

Bu form, okul öncesi çocukların sosyal becerilerindeki gelişimini bütünsel olarak değerlendirmek amacıyla oluşturulmuştur. Form, Milli Eğitim Bakanlığı’nın UNICEF ile işbirliği yaparak Ocak-Haziran 2012 tarihleri arasında yürüttüğü “Okul Öncesi Eğitim Programlarının Geliştirilmesi” çalışmalarında hazırlanan formlardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Öğretmenlerin bu formu, sınıfındaki her çocuk için eğitim yılının başlangıcında, ortasında ve sonunda doldurması gerekmektedir. Form EK 4’te sunulmuştur. Formda öğretmenlerden okul öncesi yaş grubu çocukların yalnızca sosyal becerilerine yönelik gelişimlerini kaydetmeleri beklenmektedir.

#### **e. Performans Görevi**

Performans görevi, Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) göz önünde bulundurularak ve alan uzmanlarının görüşleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Performans görevinin hazırlanmasında Kutlu, Karakaya ve Doğan (2011)’in çalışmaları temel alınmıştır. Performans görevleri, çok sayıda becerilerin kullanılmasını gerektiren ve her öğrencinin kendi yanıtını oluşturabildiği süreç odaklı öğrenme görevleri olarak tanımlanmıştır. Bu görev sosyal beceri eğitim programının Türkiye uygulamasında öğretmenler tarafından kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Örnek performans görevi, göreve ilişkin dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu EK 5’de sunulmuştur. Öğretmen kılavuz kitapçığında ise okul öncesi öğretmenlerine, verilen örnek performans görevlerinden yola çıkarak ulaşılmak istenen kazanım ve göstergelere yönelik olarak performans görevinin nasıl hazırlanabileceği açıklanmıştır.

Performans görevinin başarı düzeyinin belirlenmesine yönelik olarak da bir dereceli puanlama anahtarı oluşturulmuştur. Burada ise yapılan görev içerik, araştırma süreci, materyal kullanımı ve ilgi çekicilik açısından değerlendirilmiştir. Dereceli puanlama anahtarı çocuğun performans görevinden beklenenler başlangıç düzeyinde ise 1 puan, kabul edilebilir düzeyde ise 2 puan, oldukça başarılı ise 3 puan olarak puanlanmaktadır. Daha sonra içerik, araştırma süreci, materyal kullanımı ve ilgi çekicilikten aldıkları puanlara göre değerlendirme yapılmaktadır. Örneğin; içerik kısmında 1 puan alınmışsa bu becerinin başlangıç düzeyinde olduğu, 3 puan aldıysa oldukça başarılı olduğu düşünülmekte ve öğretmen tarafından buna göre öneriler geliştirilebilmektedir. Performans görevi ile ilgili özdeğerlendirme formu ise öğretmen tarafından çocukla bireysel olarak görüşülerek doldurulabilecek bir formdur. Uygulamanın okul öncesi dönem için oldukça yeni olması nedeniyle, örnek performans görevleri uygulanıp bu konuda hem öğretmen hem de çocukların tecrübe kazanmalarından sonra başarılı olarak kullanılabileceği söylenebilir.



## 5. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada okul öncesi çocuklarının sosyal becerilerini ölçmek amacıyla çeşitli ölçme araç ve yöntemlerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca hizmet edecek şekilde öğretmenler için hazırlanan hizmet içi eğitimin etkililiğini ölçmek amacıyla da ölçme araçları geliştirilmiştir. Sosyal becerileri çocuk yaşta kazandırılması gereken kritik davranışlar bütünü olmakla birlikte günümüz Türkiye'sinde önemli bir konudur. Bu nedenle bu ölçme araçlarının Türkiye'ye kazandırılması önemlidir.

Bu ölçme araçları geliştirilirken çeşitliliğe dikkat edilmiştir. Nitel ve nicel veri elde etmek amacıyla geliştirilen ölçme araçlarının yanında, gelişimi gözlemek amacıyla da çeşitli araçlar geliştirilmiştir. Tüm bu araçlar alan ve ölçme ve değerlendirme uzmanları ile birlikte geliştirilmekle birlikte, geçerlik ve güvenilirlik ölçme araçlarıdır. Bu ölçme araç ve yöntemlerinin alana katkı getireceği düşünülmektedir.

Bu ölçme araçlarının geniş örneklerde test edilerek geçerlik ve güvenilirlik bilgilerine tekrar ulaşılması önerilmektedir. Ayrıca çeşitli yaş gruplarına göre değişmezliğin test edilmesi de önerilebilecek başka bir konudur.

### Kaynaklar

- Avcıoğlu, H. (2009). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık: 8, 52.
- Anastasi, A. ve Urbina, S. (1997) *Psychological Testing*, Seventh Edition, London: Prentice-Hall Inc.
- Crocker, L. ve Algina, J. (1986) *Introduction To Classical And Modern Test Theory*, Canada: CBS College Publishing.
- Cronbach, L. J. (1984) *Essentials of Psychological Testing*, Fourth Edition, New York: Harper & Row, Publishers.
- Goldstein, H., Kaczmarek, L.A. ve English, K.M. (2002). *Promoting social communication: Children with developmental disabilities from birth to adolescence*. Baltimore, Maryland: Paul H. Brookes Publishing Co, 6.
- Gülay, H. & Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gülay, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konularını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 106–109.
- Katz, L. G. ve McClellan, D. E. (1997). *Fostering children's social competence: The teacher's role*. Washington, D.C.National Association for the Education of Young Children.
- Kapıkıran, N., İvrendi, A. ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1): 20-21.
- Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Gonzales, E. J. ve Kennedy, A. M. (2003). *PIRLS 2001 International Report. Framework and Specifications for PIRLS Assessment 2001*. Chestnut Hill, MA: TIMSS & PIRLS International Study Center, Boston College.
- Özçelik, D. A. (1989) *Test Hazırlama Klavuzu*, İkinci Baskı, Ankara: ÖSYM Yayınları 5.
- Özaydın, L. (2006). *Arkadaşlık becerilerini geliştirme programının özel gereksinimi olan ve olmayan okul öncesi çocuklarının sosyal etkileşimlerine etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Walsh, W. B. ve Betz, N. E. (1995) *Test And Assessment*, Third Edition, New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.

**Şener  
BÜYÜKÖZTÜRK**

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.  
E-mail: senerbuyukozturk@gmail.com

**Yasemin AYDOĞAN**

Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bolu.  
E-mail: yaseminaydogan@yahoo.com

**Mehtap ÇAKAN**

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.  
E-mail: cakanmehtap@hotmail.com

**Ebru KILIÇ  
ÇAKMAK**

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.  
E-mail: ebrukilic@gmail.com

**Arzu  
ÖZYÜREK**

Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Karabük.  
E-mail: a.ozyurek@karabuk.edu.tr

**Gülümser  
GÜLTEKİN  
AKDUMAN**

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara.  
E-mail: gulumsergultekin@yahoo.com

**Yunus  
GÜNİNDİ**

Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Aksaray.  
E-mail: ygunindi@gmail.com

**Ömer KUTLU**

Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi,  
Ankara.  
E-mail: kutluomer57@yahoo.com

**Aysel ÇOBAN**

Yrd. Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara.  
E-mail: a.coban@baskent.edu.tr  
Araş Gör. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim

**Özlem YURT**

Fakültesi, Trabzon.  
E-mail: ozlemyurt37@gmail.com

**Hakan KOĞAR**

Araş Gör., Başkent Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara.  
E-mail: hkogar@gmail.com

**Seda  
KARAYOL**

Araş Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,  
Muğla.  
E-mail: skaracelik@mu.edu.tr